

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 16
güz 2026

belirsizlik

6 Aylık • Akademik E-Dergi
e-ISSN: 2757-7430

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe Alan Editörleri
İrem BAYRAKTAR
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

**Mimarlık ve Sanat Tarihi Alan
Editörü**
Hande Beril KÜÇÜKLER

Dil ve Çeviri Editörleri
Dilan BOZKURT
Tuğba PEKPAY

Yayın Kurulu Üyeleri
Buse GÜRELİ
Elif ÖZMEN KAYA

Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
iletisim@noktasizdergi.com

[@](#) [X](#) [v](#) [f](#) [s](#) /noktasizdergi
[globe](#) www.noktasizdergi.com

Belirsizlik.

Belirsizlik, insan deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bilgi, eylem ve toplumsal düzen sürekli olarak belirsizlik karşısında sınanır. Felsefe tarihi, belirsizliği yönetme çabalarının izini taşır. Bir tarih anlatısı olarak "mitostan logosa geçiş", belirsizliğin giderilmeye çalışıldığı bir evren tasavvuruna da işaret eder. Platon'un idealar kuramından Descartes'ın kesinlik arayışına, modern bilimin yöntemsel iddialarından çağdaş epistemolojinin olasılık ve görelilik vurgularına kadar felsefe tarihi, "belirsizlik" kavramı ışığında ele alınabilir.

Toplumsal bağlamda belirsizlik, modernitenin ayırt edici unsurlarından biridir. Ulrich Beck'in "risk toplumu" kuramı, modern toplumlarda güvenlik ve öngörülebilirlik beklentisinin risklerin ve belirsizliklerin artışıyla koşut olarak geliştiğini gösterir. İklim krizleri, teknolojik dönüşümler, ekonomik dalgalanmalar ve politik istikrarsızlıklar, "hakikat ötesi" kavramıyla anılan günümüzün kolektif belirsizlik deneyimini derinleştirmektedir.

Noktasız Dergi, on altıncı sayısında "belirsizlik" temasını tartışmaya açıyor. İnsan psikolojisinde belirsizlikle baş etme stratejileri nelerdir? Belirsizlik, bireysel varoluşu ve ahlaki eylemi nasıl etkiler? Belirsizlik, sanatta hangi estetik biçimler aracılığıyla ifade edilir? Dijital çağda algoritmalar, yapay zekâ ve büyük veri, belirsizlikle nasıl bir ilişki kuruyor?

Noktasız Dergi; aşağıdaki dizin, veritabanı ve kataloglara dahil edilmiştir:

- Academic Resource Index • Directory of Academic and Scientific Journals • Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)
- EuroPub: Academic Resource Index • idealonline • The Online Journal Platform and Indexing Association (OJOP) • Hochschulbibliothekszentrum des Landes Nordrhein-Westfalen (hbz) • Système Universitaire de Documentation (SUDOC) • Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT)

icindekiler

■ MAKALELER

01

**İSTATİSTİKSEL KESİNLİĞİN TIRANLIĞI: HOMO FABER'DEN
DİJİTAL ALGORİTMALARA MUSİLCİ BİR BELİRSİZLİK
SAVUNUSU**

Dilara ALTUN

■ DÜŞÜNCE YAZILARI

13

**HEIDEGGER'DEN CAMUS'YA; CAMUS'DEN MARCUSE'YE
İNSANDAKİ BELİRSİZLİK SANCILARI**

Ahmet DOĞU

19

**BELİRSİZLİĞİN HUZURSUZLUĞU VE UMUDUN
YANSIMASI**

Almira CAMGÖZLÜ

23

**BİLİNMEYENİ AÇIKLAMA ÇABASI: ANTİK YUNAN DÖNEMİ
MİTOLOJİ ANLAYIŞI VE İLKÇAĞ FİLOZOFLARINDA TANRI-
EVREN DÜŞÜNCELERİ**

Elif ÖZMEN KAYA

29

**KESİNLİK HAPİSHANESİNDEN FİRAR: BİR ÖZGÜRLÜK
ALANI OLARAK BELİRSİZLİK**

Ramazan AKYILDIZ

35

**BELİRSİZLİĞİN POETİKASI: KESİNSİZLİĞİ KUCAKLAYAN
BİR VAROLUŞ TASLAĞI**

Seyit Berker AYDOĞAN

RÖPORTAJ ■

**POLİTİK BELİRSİZLİĞİN KIYISINDA:
BENJAMİN ARDİTİ İLE RÖPORTAJ**

Prof. Dr. Benjamin ARDİTİ ile Röportaj
Röportör: Gülsün ŞEN

39

DOSYA DIŞI

MAKALELER ■

**BİLGİNİN KAYNAĞI ÜZERİNE: GEORGES POLITZER'İN
MATERYALİZMİNE KARŞI İDEALİST BİR SAVUNMA**

Zeynep ORHAN

43

ÇEVİRİ ■

SOSYAL EPİSTEMOLOJİ

Alvin I. GOLDMAN
Çeviri: İrem BAYRAKTAR

53

DÜŞÜNCE YAZILARI ■

**DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM FARK-INDALIĞI /
ANALİZDEN SENTEZE**

Prof. Dr. Aytül Ayşe CENGİZ

63

**WEHRMACHT - SS AHLAKİ İKİLEMİ: SAVAŞ
SUÇLARI VE NAZİ ALMANYASI**

M. Refik PEKPAY

67

Düşünce Yazısı

Belirsizliğin Poetikası: Kesinsizliği Kucaklayan Bir Varoluş Taslağı

Algoritmalar Çağında Minör Bir Direnç Olarak Belirsiz Kalabilme Cesareti

Seyit Berker AYDOĞAN

Modern insan, kesinliği sarsılmaz bir sığınak gibi inşa etti. Bilimden politikaya, gündelik yaşamdan en hayati kişisel kararlara kadar her alanda “kesin” olanın, “ölçülebilir”in ve “öngörülebilir”in peşine düştü. Bu arayış, Aydınlanma’nın akıl yoluyla doğaya ve topluma hükmetme projesinin doğal bir uzantısıydı. Ancak Ulrich Beck’in de isabetle işaret ettiği gibi, bu modernleşme süreci, paradoksal bir biçimde kontrol edile-

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.18965427

meyen ve öngörülemez riskleri de beraberinde üretti¹. İklim krizi, küresel istikrarsızlık, finansal dalgalanmalar ve dijital geleceğin karanlık vadisi, bu kesinlik tahayyülünü temelden sarsmaktadır. Belirsizlik, artık çözülmesi gereken geçici bir «sorun» olmaktan çıkıp; içinde yaşadığımız, nefes aldığımız temel varoluşsal zemine dönüşmektedir. Bu metin, kesinliğin iflası ve yeni bir zemin arayışı bağlamında, belirsizliği bir eksiklik veya kusur olarak değil; yaratıcılığa, etiğe, özerkliğe ve sonuçta daha insani bir varoluşa açılan bir imkân olarak yeniden düşünmeyi önermektedir.

I. Felsefenin Belirsizlikle İmtihanı: Mitostan Logosa ve Ötesine

Felsefe tarihi, büyük ölçüde belirsizliğin islahı, disipline edilmesi veya aşılması gereken bir durum olarak ele alındığı bir serüvendir. Platon, idealar evreninde mutlak ve değişmeyen bir hakikatin peşindeydi; gölgeler mağarasındaki belirsiz ve aldatıcı görünüşler dünyasından ancak diyalektik aracılığıyla çıkılabilirdi. Descartes ise şüphenin girdabından ancak “Düşünüyorum, o halde varım” (*Cogito, ergo sum*) gibi apodiktik bir kesinliğe tutunarak kurtulabilmişti². Modern bilim, nedensellik ve evrensel yasalar aracılığıyla doğanın kaotik görünen yüzünün altında kesin bir düzen yattığını savunmayı sürdürüyordu.

Ancak 20. yüzyılda bu köklü kesinlik kalesinde derin çatlaklar oluştu. Heisenberg’in Belirsizlik İlkesi, mikro dünyada bir parçacığın konumu ve momentumunun aynı anda ve kusursuz bir kesinlikle bilinemeyeceğini; bu belirsizliğin ölçüm araçlarının yetersizliğinden değil, doğanın onto-

lojik yapısından kaynaklandığını gösterdi³. Bu, basit bir hata payı değil, yapısal bir zorunluluktur. Benzer bir dönemde Wittgenstein, dilin sınırlarının dünyanın sınırlarını çizdiğini ilan ettiğinde, “üzerinde konuşulamayan konuda susmak” gerektiğini belirterek; söylenemeyenin, yani belirsiz ve gizemli olanın alanını işaret etmiş oldu⁴. Bu radikal dönüşümler, belirsizliğin bir “yokluk” hali değil, varlığın ve bilginin ontolojik ve epistemolojik bir koşulu olduğunu bizlere hatırlatır.

II. Algoritmik Kesinlik Kâbusu ve Minör Bir Direnç Olarak Şiirsel Sapma

Günümüzde belirsizlikle olan savaşımızın en güncel ve sinsi silahları dijital dünyada çoğalmaktadır. Netflix bize ne izleyeceğimizi, Spotify ne dinleyeceğimizi, Amazon ne alacağımızı, hatta çöpçatanlık uygulamaları kimi seveceğimizi öngörmeye çalışmaktadır. Bu sistemler, insani gerilimi, hayal kırıklığı riskini ve zaman kaybını ortadan kaldırma vaadiyle pazarlanır. Byung-Chul Han’ın “pürüzsüzlük” olarak tanımladığı şeye benzer şekilde, bu “algoritmik determinizm”, hayatı öngörülebilir, optimize edilmiş, risksiz ve dolayısıyla sıradan bir deneyime indirgeme tehlikesi taşır⁵. Bu vaat, büyük bir tehdidi de bağrında saklar: Sürprizi, beklenmedik karşılaşmaları (serendipity) ve dolayısıyla insani olanın özünü –zayıflıkları, hataları ve tesadüfleri– sistemden arındırmak.

İşte tam da bu noktada, belirsizliği kucaklamak «minör bir direniş», bir «şiirsel sapma» biçimine dönüşür. Rotasız bir yürüyüşe çıkmak, algoritmanın «sizin için seçtikleri»ni reddedip bir kitapçının tozlu raflarında kaybolmak, popüler olmayan bir müziği sonuna kadar sabırla

1 Ulrich Beck, *Risk Toplumuna: Başka Bir Modernliğe Doğru*, çev. Kazım Özdoğan ve B. Doğan Şahin (İstanbul: İthaki Yayınları, 2011)

2 Rene Descartes, *Yöntem Üzerine Konuşma*, çev. Murat Erşen (İstanbul: Say Yayınları, 2018)

3 Werner Heisenberg, “Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik”, *Zeitschrift für Physik* 43, no. 3-4 (1927): 172

4 Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, çev. Oruç Aruoba (İstanbul: Metis Yayınları, 2006)

5 Byung-Chul Han, *Şeffaflık Toplumuna*, çev. Haluk Yurt (İstanbul: Metis Yayınları, 2017)

dinlemek; bir sohbeti dijital filtrelerin ardına saklanmadan, çekingenlik, utangaçlık ve yanlış anlaşılma riskiyle yüz yüze sürdürmek... Bunlar, dijital çağın dayattığı yapay kesinliğe karşı sıradan ama hayati direniş pratikleridir. Samuel Beckett'in «Denedin, yenildin. Olsun. Yine dene, yine yenil. Daha iyi yenil.» sözü, bu bağlamda yeni bir anlam kazanır⁶. Belirsizliğin ortasında, kesin bir sonuç, bir kazanç veya verimlilik beklentisi olmadan yol almak, kendi özgün ve kırılğan varoluşsal maceramızı yaşamaktır. Bu, başarısızlığı bir sonuç olarak değil, bir süreç, bir oluş hali olarak benimsemektir.

III. Belirsizlik Etiği: Levinas ve Keats'in Kavşak Noktasında Sorumluluk

Belirsizlik karşısında en sık başvurduğumuz savunma mekanizmalarından biri sorumluluktan kaçmaktır. “Emin olamadığım için harekete geçmedim” veya “Tüm veriler netleşsin, o zaman karar veririm” cümleleri bu kaçışın tipik ifadeleridir. Oysa Emmanuel Levinas'ın “Öteki”nin yüzüne baktığımızda hissettiğimiz sonsuz etik sorumluluk tam da bu belirsizlik zemininde filizlenir⁷. Öteki'nin benden ne istediğinden, onun niyetinden veya bana nasıl karşılık vereceğinden asla emin olamam; bu radikal bir bilinmezliktir. Ancak bu belirsizlik sorumluluğumu ortadan kaldırmaz, aksine pekiştirir. Beni, kesin bir bilgiye (episteme) dayanmayan, ama Öteki'nin varlığı karşısında vereceğim yanıtla yükümlü kılan bir etiğe davet eder.

Bu etik duruş, şair John Keats'in “olumsuz yetenek” (*negative capability*) kavramıyla büyük bir paralellik taşır. Keats bu kavramı, “bir kişinin belirsizlikleri, gizemleri, kuşkuları; herhangi bir gerçek veya neden peşine düşmeden barındırabilme

kapasitesi” olarak tanımlar⁸. Bir şair gibi, etik öznenin de sabırsızca kesinliklere, kapalı anlamlara ve nihai yargılara ulaşma dürtüsüne karşı koyması gerekir. Belirsizliğin ortasında, onu çözme telaşına kapılmadan; onunla birlikte var olmayı, düşünmeyi ve eylemeyi öğrenmek elzemdir. Bu; cevaptan çok yanıt verme eyleminin, sonucun değil diyalogun ve açıklığın kendisini önemli kılan bir etikdir.

Sonuç: Kesinsiz Bir Tamamlanmışlık Hali

Belirsizlik, hayatı yaşanmaz kılan bir sis bulutu değildir; aksine onu derinleştirir, renklendirir ve nefes aldırır bir buğuya dönüştürür. Sanatçı, bu buğunun içinde yeni biçimler ve sesler arar. Filozof, onunla birlikte düşünmeyi, onun sınırlarını zorlamayı öğrenir. Sıradan insan ise, onun sayesinde kendi özgün öyküsünü; başkasının çizdiği senaryolar ve algoritmik yönlendirmeler olmadan, tüm kırılğanlığı ve güzelliğiyle bizzat yazma şansına sahip olur. Kesinliğin totaliter tahakkümüne karşı; belirsizliğin demokratik, mütevazı ve yaratıcı açıklığını savunmak, çağımızın en acil entelektüel ve varoluşsal görevlerinden biridir. Çünkü ancak hiçbir şeyin kesin, bitmiş ve kontrol altında olmadığını kabul ettiğimizde; gerçekten yeni olan bir geleceğe, beklenmedik bir güzelliğe veya sarsıcı bir hakikate yer açabiliriz. Bu bir zaaf değil, olgunlaşmış bir ruhun ve canlı bir aklın göstergesidir.

6 Samuel Beckett, *Worstward Ho* (New York: Grove Press, 1983)

7 Emmanuel Levinas, *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*, trans. Alphonso Lingis (Pittsburgh: Duquesne University Press, 1969)

8 John Keats, *The Letters of John Keats, 1814-1821*, ed. Hyder Edward Rollins, cilt 1 (Cambridge: Harvard University Press, 1958)

Kaynakça

- Beck, Ulrich. *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*. Çeviren: Kazım Özdoğan ve B. Doğan Şahin. İstanbul: İthaki Yayınları, 2011.
- Beckett, Samuel. *Worstward Ho*. New York: Grove Press, 1983.
- Descartes, Rene. *Yöntem Üzerine Konuşma*. Çeviren: Murat Erşen. İstanbul: Say Yayınları, 2018.
- Han, Byung-Chul. *Şeffaflık Toplumu*. Çeviren: Haluk Yurt. İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
- Heisenberg, Werner. "Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik", *Zeitschrift für Physik* 43, no. 3-4 (1927): 172-198.
- Keats, John. *The Letters of John Keats, 1814-1821*. Editör: Hyder Edward Rollins. 2 cilt. Cambridge: Harvard University Press, 1958.
- Levinas, Emmanuel. *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*. Translated by Alphonso Lingis. Pittsburgh: Duquesne University Press, 1969.
- Wittgenstein, Ludwig. *Tractatus Logico-Philosophicus*. Çeviren: Oruç Aruoba. İstanbul: Metis Yayınları, 2006.